

Satisfaction of Student toward the Ceremony for Donated Body of Anatomy Department, Faculty of Dentistry, Mahidol University

Rawadee Singhasatit, Tatchaporn Nasingkan, Jesada Sabai

Department of Anatomy Faculty of Dentistry Mahidol University

---

Objectives: This research aimed to study the satisfaction of the dental student of Mahidol University toward the ceremony for the donated body, prior the cadaver dissection in the course of gross anatomy.

Materials and Methods: The questionnaire was designed and evaluated its validity and reliability for satisfaction assessment in 3 factors; factor of religious activity, factor of place and audiovisual aid as well as factor of food and beverage. One hundred and seventy eight dental students of the 2015 and 2016 academic years who attended the ceremony were asked to complete the newly developed questionnaire. Then, descriptive statistic was obtained for analyzing data.

Results: The returned rate of questionnaire is 78.76 %. The satisfaction of dental students in both batches toward the ceremony for donated body prior cadaver dissection was at high level in factor of religious activity, at highest level both in factor of place and audiovisual aid, and in factor of food and beverage. Moreover, some suggestion was proposed for improvement of the ceremony.

Conclusion: Most of dental students satisfied in the ceremony at high level and they requested in the ceremony of body donation for appreciation and thank donators prior the cadaver dissection every year.

Keywords: ceremony, dental student, donated body, gross anatomy, satisfaction

How to cite: : Singhasatit R, Nasingkan T, Sabai J. Satisfaction of student toward the ceremony for donated body of anatomy department, Faculty of Dentistry, Mahidol University. M Dent J 2017; 37: 373-381.

Correspondence author: Jesada Sabai

Department of Anatomy Faculty of Dentistry, Mahidol University 6 Yothi Street, Rachathewee District, Bangkok 10400, Thailand
Tel: 02-2007801 Email: jesada.sab@mahidol.ac.th

Received : 10 October 2017

Accepted : 14 December 2017

ความพึงพอใจของนักศึกษาต่อโครงการทำบุญอุทิศ ส่วนกุศลแด่อาจารย์ใหญ่ของภาควิชากายวิภาคศาสตร์ คณะทันตแพทยศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหิดล

เรวัตี สิงห์สถิตย์, ทัชชกร นาสิงคาร, เจษฎา สบาย

ภาควิชากายวิภาคศาสตร์ คณะทันตแพทยศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหิดล

วัตถุประสงค์: เพื่อศึกษาความพึงพอใจของนักศึกษาทันตแพทย์ที่มีต่อโครงการทำบุญอุทิศส่วนกุศลแด่อาจารย์ใหญ่ของภาควิชากายวิภาคศาสตร์ คณะทันตแพทยศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหิดล ที่จัดขึ้นก่อนการเรียนการสอนมหากายวิภาคศาสตร์

วัสดุอุปกรณ์และวิธีการศึกษา: ออกแบบแบบสอบถามเพื่อการประเมินความพึงพอใจใน 3 ด้านได้แก่ ด้านการดำเนินการ ศาสนพิธี ด้านสถานที่เสตท์ศพกุศรมุข และด้านอาหารเครื่องดื่ม รวมทั้งตรวจสอบความตรงและความเชื่อมั่นของแบบสอบถาม จากนั้นให้นักศึกษาทันตแพทย์ชั้นปีที่ 2 ของปีการศึกษา 2558 และปีการศึกษา 2559 ที่เคยเข้าร่วมโครงการทำบุญอุทิศส่วนกุศลแด่อาจารย์ใหญ่ของภาควิชากายวิภาคศาสตร์ จำนวน 178 คน ตอบแบบสอบถาม และวิเคราะห์ข้อมูลด้วยสถิติพรรณนา

ผลการศึกษา: ได้รับแบบสอบถามคืนในการศึกษานี้คิดเป็นร้อยละ 78.76 ความพึงพอใจของนักศึกษาทันตแพทย์ต่อโครงการทำบุญอุทิศส่วนกุศลแด่อาจารย์ใหญ่ของภาควิชากายวิภาคศาสตร์ ด้านการดำเนินการ ศาสนพิธีในระดับพอใจมาก ด้านสถานที่เสตท์ศพกุศรมุขและด้านอาหารเครื่องดื่มในระดับพอใจมากที่สุด นอกจากนี้ ยังมีข้อเสนอแนะเพิ่มเติมเพื่อช่วยพัฒนาการจัดพิธีทำบุญให้ดียิ่งขึ้นจากนักศึกษาด้วย

บทสรุป: โดยรวมนักศึกษาทันตแพทย์มีความพึงพอใจมากต่อพิธีทำบุญ และเสนอแนะให้มีโครงการทำบุญอุทิศส่วนกุศลแด่อาจารย์ใหญ่ก่อนการเริ่มเรียนภาคปฏิบัติภาควิชามหากายวิภาคศาสตร์ทุกปี เพื่อเป็นการขอบคุณและระลึกถึงพระคุณของอาจารย์ใหญ่

รหัสคำ: พิธีทำบุญ, นักศึกษาทันตแพทย์, อาจารย์ใหญ่, มหากายวิภาคศาสตร์, ความพึงพอใจ

การอ้างอิง: Singhasatit R, Nasingkan T, Sabai J. Satisfaction of student toward the ceremony for donated body of anatomy department, Faculty of Dentistry, Mahidol University. M Dent J 2017; 37: 373-381.

บทนำ

คณะทันตแพทยศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหิดล จัดให้นักศึกษามีประสบการณ์การเรียนรู้ภาคปฏิบัติการในรายวิชามหากายวิภาคศาสตร์ด้วยการชำแหละร่างกายมนุษย์ (cadaver dissection) ที่บริจาคเพื่อการศึกษา ซึ่งเป็นวิธีการเรียนรู้ที่ได้รับการยอมรับและปฏิบัติเป็นมาตรฐานเดียวกันในมหาวิทยาลัยทั่วไปทั้งในและต่างประเทศ ไม่เพียงช่วยบูรณาการให้ผู้เรียนได้รับองค์ความรู้ที่ลึกซึ้ง ยังเป็นพื้นฐานสำคัญ

ของการเรียนวิชาอื่นที่ซ้อนทับกันขึ้นไป^{1,2} ช่วยทำให้ประสาทสัมผัสเฉียบคมขึ้น²⁻⁴ สร้างเสริมทักษะหัตถการที่จำเป็นต่อวิชาชีพและเกิดประโยชน์ในเวชปฏิบัติทางทันตกรรมต่อไป นอกจากนี้ยังทำให้เกิดทัศนคติเชิงบวกในการทำงานร่วมกับผู้อื่น^{2,5} ให้สามารถสื่อสารและปฏิบัติงานกับสหวิชาชีพอื่นในการบำบัดรักษาผู้ป่วย ตลอดจนช่วยพัฒนาให้เกิดสำนึกในศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ เสริมสร้างความพร้อมแห่งวิชาชีพ (professionalism)^{2,6,7} และนำไปสู่การปฏิบัติตนที่เหมาะสมต่อผู้ป่วยด้วย

Correspondence author: เจษฎา สบาย

ตำแหน่งผู้ปฏิบัติงานวิทยาศาสตร์การแพทย์ (ผู้ชำนาญงาน) ภาควิชากายวิภาคศาสตร์ คณะทันตแพทยศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหิดล
หมายเลขโทรศัพท์ที่ทำงาน: 02-2007801 โทรสาร: 02-2007565 อีเมล: jesada.sab@mahidol.ac.th

Received : 10 October 2017

Accepted : 14 December 2017

อย่างไรก็ตาม นักศึกษาส่วนใหญ่ที่เรียนมหาวิทยาลัยวิทยาศาสตร์ มีความหวาดกลัว วิตกกังวล และความเครียดต่อการชำแหละร่างกายมนุษย์ โดยเฉพาะในช่วงต้นของภาคการศึกษา ส่งผลให้เกิดความรู้สึกเชิงลบ⁸⁻¹⁰ และขัดขวางต่อการเรียนรู้ในเนื้อหาสาระของวิชา ทำให้ประโยชน์ที่ควรได้รับการฝึกชำแหละร่างกายมนุษย์ลดลง ปัญหาดังกล่าวพบได้ในมหาวิทยาลัยจากหลายภูมิภาคทั่วโลก¹⁰⁻¹² แต่ละมหาย วิทยาลัยได้พยายามลดปัญหาดังกล่าวด้วยวิธีการที่แตกต่างกันไปตามแต่ละบริบทของสังคม บางประเทศทางซีกโลกตะวันตกได้ให้ผู้เรียนเทียบเคียงร่างกายที่บริจาคเพื่อการศึกษาเป็น "ผู้ปวยรายแรก"^{7,13} เพื่อให้ให้นักศึกษาลดความหวาดกลัวต่อความตาย บางแห่งมีการจัดพิธีเพื่อขอบคุณและระลึกถึงผู้บริจาคร่างกายหลังจากสิ้นสุดการเรียน ในลักษณะแตกต่างกันตามแนวคิดความเชื่อและศาสนาของแต่ละชุมชนที่มหา วิทยาลัยนั้นตั้งอยู่¹⁴⁻¹⁹ บางแห่งจัดสร้างถาวรสถานเพื่อเป็นอนุสรณ์สำหรับขอบคุณและระลึกถึงผู้บริจาค²⁰ แต่วิธีการเหล่านี้ยังไม่สามารถแก้ปัญหาได้ด้นัก อย่างเช่นการเทียบเคียงศพเป็นผู้ปวย อาจส่งผลให้ผู้เรียนปฏิบัติต่อผู้ปวยจริงเสมือนศพได้ และอาจนำไปสู่การปฏิบัติที่ไม่เหมาะสมต่อผู้ปวยในอนาคตได้^{21,22}

การจัดงานขอบคุณและระลึกถึงผู้บริจาคร่างกายเมื่อเสร็จสิ้นการเรียนไม่ได้ช่วยแก้ปัญหาความ เครียดของผู้เรียนในการเผชิญหน้ากับการชำแหละศพเมื่อเริ่ม การศึกษาได้ ด้วยวัฒนธรรมความเชื่อในประเทศทาง ซีกโลกตะวันออกก็มีวิธีแก้ปัญหาที่แตกต่างออกไป ซึ่งดูเหมือนจะได้ผลดีกว่า ได้แก่ การแนะนำร่างกายที่ บริจาคเพื่อการศึกษาให้อยู่ในฐานะของ "อาจารย์" ของ ผู้เรียน ที่อาจเรียกแตกต่างกันไปบ้าง เช่น วิสุทธาจารย์ ไร้เสียง (silent virtuous teacher) ในไต้หวัน²³ หรือ อาจารย์ใหญ่ ในประเทศไทย²¹ และจัดให้มีพิธีทำบุญ เพื่อขอบคุณและระลึกถึงผู้บริจาคร่างกายทั้งในช่วง ก่อนเริ่มเรียนและสิ้นสุดการเรียนโดยอิงพื้นฐาน ความเชื่อทางพุทธศาสนา^{21,24}

ความสัมพันธ์ระหว่างอาจารย์และศิษย์ มีความหมายผูกพันลึกซึ้ง และเป็นที่ยึดเหนี่ยวสำหรับ นักศึกษาอยู่แต่เดิมแล้ว ดังนั้นการเรียกร่างกาย ผู้บริจาคเพื่อการศึกษาว่า "อาจารย์" นอกจากช่วยให้ นักศึกษาลดความหวาดกลัว วิตกกังวล ยังส่งเสริม การเคารพในร่างกายผู้บริจาค และเรียนรู้ความพร้อม แห่งวิชาที่พื้ได้ดียิ่งขึ้นด้วย^{21,25} การจัดพิธีทำบุญเพื่อ ระลึกถึงผู้บริจาคร่างกายในช่วงก่อนเริ่มเรียนนอกจาก จะเป็นเสมือนสัญญาณเริ่มต้นของการเรียนมหาวิทยาลัย วิทยาศาสตร์แล้ว ยังเป็นช่วงเวลาที่ดีที่เปิดโอกาสให้ ผู้เรียนเริ่มทำความรู้จักกับร่างกายที่ใช้ศึกษาโดยไม่มี บรรยากาศความเคร่งเครียดมาขัดขวางการเรียน เนื้อหาให้เกิดความสัมพันธ์ในฐานะศิษย์และอาจารย์เป็น รูปธรรมชัดเจนยิ่งขึ้น ช่วยปรับสภาวะทางอารมณ์ของ ผู้เรียนให้พร้อมต่อการชำแหละร่างกายมนุษย์ตั้งแต่ เริ่มเรียน^{21,26} ทำให้ได้ประโยชน์จากการเรียนผ่าน การชำแหละร่างกายมนุษย์อย่างสมบูรณ์ กระบวนการ จัดการปัญหาเหล่านี้ มีประสิทธิภาพมาก และได้รับความ สนใจจากประเทศทางซีกโลกตะวันตกในการนำไป ปรับใช้^{15,21,22}

ดังนั้นจะเห็นได้ว่า พิธีทำบุญที่จัดขึ้นในช่วงเริ่มต้น ก่อนการเรียนการสอนมหาวิทยาลัยวิทยาศาสตร์ดำเนินไป ด้วยพื้นฐานแห่งเหตุผลที่จะช่วยผลักดันให้นักศึกษา ประสบความสำเร็จในการเรียนมหาวิทยาลัยวิทยาศาสตร์ และสร้างรากฐานในการศึกษาทางทันตแพทยศาสตร์ ต่อไปได้ ด้วยเหตุนี้การจัดเตรียมพิธีการที่ละเอียด ถี่ถ้วน ให้สามารถดำเนินอย่างราบรื่นเป็นสิ่งสำคัญ ที่ช่วยให้นักศึกษาได้รับประโยชน์อย่างครบถ้วน หากองค์ประกอบใดของพิธีการไม่เหมาะสมหรือไม่ราบรื่น อาจมีผลกระทบการเรียนรู้และการได้รับประโยชน์ ดังกล่าวได้ การศึกษานี้จึงมีวัตถุประสงค์ที่จะสำรวจ ความพึงพอใจของนักศึกษาทันตแพทย์ต่อ "โครงการ ทำบุญอุทิศส่วนกุศลแด่อาจารย์ใหญ่" ที่จัดขึ้นก่อนเริ่ม การเรียนมหาวิทยาลัยวิทยาศาสตร์ ในด้านการดำเนินการ ของศาสนพิธี ด้านสถานที่โสตทัศนูปกรณ์ และ

ด้านอาหารเครื่องดื่ม รวมทั้งข้อเสนอแนะต่าง ๆ เพื่อเป็นแนวทางการพัฒนาและปรับปรุงโครงการให้เกิดประสิทธิผลสูงสุดต่อไป

วัตถุประสงค์และการวิจัย

การศึกษานี้ได้รับการรับรองจากคณะกรรมการจริยธรรมการวิจัยในคน ประจำคณะทันตแพทยศาสตร์ และคณะเภสัชศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหิดล ตามเอกสารรับรองที่ COE.No.MU-DT/PY-IRB 2016/022.0109

การพัฒนาแบบสอบถามสำหรับการสำรวจความพึงพอใจ

ทำการทบทวนวรรณกรรมที่เกี่ยวข้องและสร้างแบบสอบถามต้นแบบขึ้น โดยออกแบบแบบสอบถามให้มีองค์ประกอบ 3 ส่วน ส่วนที่ 1 คำถามแบบเลือกตอบ (check list) เป็นข้อมูลทั่วไปของผู้ตอบแบบสอบถาม ได้แก่ ปีการศึกษา เพศและอายุ ส่วนที่ 2 คำถามแบบมาตราส่วนประมาณค่า (rating scale) โดยมีคำตอบให้เลือก 5 ระดับ (5 มากที่สุด, 4 มาก, 3 ปานกลาง, 2 น้อย และ 1 น้อยที่สุด) สำหรับสำรวจความพึงพอใจที่มีต่อโครงการทำบุญอุทิศส่วนกุศลแต่อาจารย์ใหญ่โดยแยกประเมินเป็น 3 ด้าน ได้แก่ ด้านการดำเนินการของศาสนพิธี ด้านสถานที่โสตทัศนูปกรณ์ และด้านอาหารเครื่องดื่ม รวมทั้งประเมินเป็นภาพรวมความพึงพอใจในคุณภาพของโครงการ และส่วนที่ 3 เป็นคำถามปลายเปิด (open-end-question) เพื่อให้ผู้ตอบแบบสอบถามได้แสดงความคิดเห็นและข้อเสนอแนะต่าง ๆ อย่างอิสระ

นำแบบสอบถามที่สร้างขึ้นมาตรวจสอบความตรงตามเนื้อหา (content validity) โดยให้ผู้เชี่ยวชาญ 3 ท่านตรวจสอบแก้ไขและประเมินด้วยดัชนีความสอดคล้อง (IOC, Index of Item-Objective Congruence)

จนข้อคำถามทุกข้อมีดัชนีความสอดคล้องมากกว่า 0.5 จึงนำแบบสอบถามที่ได้ปรับปรุงแก้ไขแล้วไปทดสอบใช้ (try out) กับกลุ่มตัวอย่างจำนวน 20 คน เพื่อตรวจสอบความเชื่อมั่น (reliability) ของแบบสอบถาม โดยประเมินความสอดคล้องภายใน (internal consistency) ด้วยสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์แอลฟาของครอนบาค (Cronbach's alpha coefficient) โดยใช้โปรแกรมสถิติสำเร็จรูป (SPSS) พบว่าคำถามในด้านการดำเนินการศาสนพิธี ด้านสถานที่โสตทัศนูปกรณ์ และด้านอาหารเครื่องดื่ม มีค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์แอลฟาของครอนบาค เท่ากับ 0.942, 0.941 และ 0.943 ตามลำดับ จึงได้นำแบบสอบถามที่ผ่านการตรวจสอบแก้ไขแล้วไปใช้กับกลุ่มตัวอย่างในการเก็บรวบรวมข้อมูลต่อไป

การสำรวจความคิดเห็นของนักศึกษาทันตแพทย์

ทำการสำรวจความคิดเห็นของนักศึกษาทันตแพทย์ชั้นปีที่ 2 คณะทันตแพทยศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหิดล ที่เรียนในปีการศึกษา 2558 และ ปีการศึกษา 2559 และเคยเข้าร่วมโครงการทำบุญอุทิศส่วนกุศลแต่อาจารย์ใหญ่ของภาควิชากายวิภาคศาสตร์ คณะทันตแพทยศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหิดล ด้วยแบบสอบถามที่พัฒนาขึ้น โดยแจกแบบสอบถามหลังจากสิ้นสุดพิธีการทั้งหมด และให้ส่งแบบสอบถามกลับมายังกล่องรับคืนแบบสอบถามที่จัดเตรียมไว้หน้าห้องปฏิบัติการมหกายวิภาคศาสตร์

การวิเคราะห์ข้อมูล

วิเคราะห์ข้อมูลทั้งหมดโดยใช้สถิติพรรณนา (descriptive statistics) และนำเสนอในรูปแบบร้อยละ (percent) มัชฌิมเลขคณิต (arithmetic mean) และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (standard deviation) การแปลผลระดับความพึงพอใจใช้เกณฑ์กำหนด

ตามแนวคิดของเบสท์ (Best)²⁷ ซึ่งแบ่งออกเป็น 5 ระดับ คือ ค่าเฉลี่ย 1.00–1.49 หมายถึงน้อยที่สุด 1.50–2.49 หมายถึงน้อย 2.50–3.49 หมายถึงปานกลาง 3.50–4.49 หมายถึงมาก และ 4.50–5.00 หมายถึงมากที่สุด

ผลการศึกษา

การศึกษานี้ได้รับแบบสอบถามจากนักศึกษา ชั้นปีที่ 2 ปีการศึกษา 2558 และ ปีการศึกษา 2559 คณะทันตแพทยศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหิดล ที่เข้าร่วมโครงการทำบุญอุทิศส่วนกุศลแต่อาจารย์ใหญ่ของภาควิชากายวิภาคศาสตร์ (ตารางที่ 1) จำนวน 178 คน (ร้อยละ 78.76 ของผู้เข้าร่วมโครงการ) ปีการศึกษา 2558 มีนักศึกษาเข้าร่วมโครงการ จำนวน 112 คน (ชาย 33 คน หญิง 79 คน) แต่ส่งกลับแบบสอบถามจำนวน 73 คน (คิดเป็นร้อยละ 65.18) เป็นชาย 15 คน

หญิง 58 คน และปีการศึกษา 2559 มีนักศึกษาเข้าร่วมโครงการ จำนวน 114 คน (ชาย 33 หญิง 81 คน) แต่ส่งกลับแบบสอบถามจำนวน 105 คน (คิดเป็นร้อยละ 92.11) เป็นชาย 32 คน หญิง 73 คน และนักศึกษาทั้งสองกลุ่มที่ตอบแบบสอบถามมีอายุระหว่าง 18-25 ปี

ด้านการดำเนินการของศาสนพิธีของโครงการ (ตารางที่ 2) ความพึงพอใจของนักศึกษาทันตแพทย์ ทั้งสองปีการศึกษาอยู่ในระดับพอใจมาก (3.99 ± 0.76) เมื่อพิจารณาในประเด็นต่าง ๆ ของแต่ละปีการศึกษา พบว่านักศึกษาในปีการศึกษา 2558 และปีการศึกษา 2559 มีความพึงพอใจการประชาสัมพันธ์ล่วงหน้าและอย่างทั่วถึง ช่วงเวลา/ระยะเวลาในการดำเนินศาสนพิธี ลำดับขั้นตอนในศาสนพิธี ความเหมาะสมระยะเวลาในการบรรยายธรรม และความรู้ความเข้าใจในธรรมในระดับพอใจมากทุกข้อ

Table 1 Data in number of respondents (a) per total participants (b) of the ceremony for donated body, classified by gender and academic year.

Academic year	Male (a/b)	Female (a/b)	Total [a/b (%)]
2015	15/33	58/79	73/112 (65.18%)
2016	32/33	73/81	105/114 (92.11%)
Total	47/66	131/160	178/226 (78.76%)

Table 2 Mean and standard deviation (SD) of student's satisfaction toward the religious activity factor of the ceremony for donated body in the 2015 and 2016 academic years.

Factor of Religious Activity	Satisfaction of 2015		Satisfaction of 2016		Mean of Satisfaction	
	mean±SD	Interpret as	mean±SD	Interpret as	mean±SD	Interpret as
1. Announcement of the ceremony	4.22±0.61	high	4.20±0.74	high	4.21±0.69	high
2. Duration of the ceremony	3.97±0.78	high	3.87±0.79	high	3.91±0.78	high
3. Continuation of the ceremony	4.17±0.71	high	3.96±0.73	high	4.03±0.73	high
4. Duration of dharma talk	3.89±0.81	high	3.82±0.81	high	3.85±0.76	high
5. Content of dharma talk	3.89±0.72	high	3.97±0.78	high	3.94±0.76	high
Mean	4.02±0.74	high	3.96±0.78	high	3.99±0.76	high

ด้านสถานที่โสตทัศนูปกรณ์ของโครงการ (ตารางที่ 3) ความพึงพอใจของนักศึกษาทันตแพทย์ทั้งสองปีการศึกษาอยู่ในระดับพอใจมากที่สุด (4.59±0.56) เมื่อพิจารณาในประเด็นต่าง ๆ ของแต่ละปีการศึกษาพบว่านักศึกษาในปีการศึกษา 2558 มีความพอใจในระดับมากที่สุดทุกประเด็น ส่วนนักศึกษาในปีการศึกษา 2559 มีความพอใจในระดับมากที่สุดถึงมากที่สุด โดยพอใจมากที่สุดในความเหมาะสมของสถานที่ (4.56±0.55) และพอใจมากในความเหมาะสมของโสตทัศนูปกรณ์ (4.43±0.57) และเอกสารประกอบศาสนพิธี (4.35±0.65)

ด้านอาหารเครื่องดื่มของโครงการ (ตารางที่ 4) ความพึงพอใจของนักศึกษาทันตแพทย์ทั้งสองปีการศึกษาอยู่ในระดับพอใจมากที่สุด (4.63±0.59) เมื่อพิจารณาในประเด็นต่าง ๆ ของแต่ละปีการศึกษาพบว่านักศึกษาในปีการศึกษา 2558 มีความพอใจในระดับมากที่สุดทุกประเด็น ส่วนนักศึกษาในปีการศึกษา 2559 มีความพอใจในระดับมากที่สุดถึงมากที่สุด โดยพอใจมากที่สุดในรสชาติของอาหารและเครื่องดื่ม (4.61±0.63) และความพอเพียงของอาหารและเครื่องดื่ม (4.55±0.62) แต่มีความพอใจมากในความหลากหลายของอาหาร

และเครื่องดื่ม (4.45±0.69)

ภาพรวมความพึงพอใจในคุณภาพของโครงการทำบุญอุทิศส่วนกุศลแต่อาจารย์ใหญ่ของภาควิชากายวิภาคศาสตร์ คณะทันตแพทยศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหิดล นักศึกษาทันตแพทย์มีความพอใจอยู่ในระดับมาก (4.49±0.64) เมื่อพิจารณาในแต่ละปีการศึกษานักศึกษาในปีการศึกษา 2558 พพอใจในระดับมากที่สุด (4.66±0.47) และนักศึกษาปีการศึกษา 2559 พพอใจในระดับมาก (4.28±0.67) ในคุณภาพของโครงการ

การสำรวจข้อเสนอแนะต่าง ๆ ด้วยคำถามปลายเปิด นักศึกษาทันตแพทย์ทั้งสองชั้นปีการศึกษาขอขอบคุณภาควิชากายวิภาคศาสตร์ที่จัดให้มีโครงการทำบุญอุทิศส่วนกุศลแต่อาจารย์ใหญ่ และควรมีการจัดต่อไปเป็นประจำทุกปี ก่อนเริ่มการเรียนการสอนผ่านการชำระร่างอาจารย์ใหญ่ เป็นโครงการที่ดีสำหรับขอขอบคุณและระลึกถึงพระคุณของอาจารย์ใหญ่ ประเด็นที่นักศึกษาขอให้ปรับปรุง คือกำหนดการของโครงการและระยะเวลาในการบรรยายธรรม และนักศึกษามีความพอใจในระดับมากที่สุด ในรสชาติและปริมาณของอาหาร

Table 3 Mean and standard deviation (SD) of student's satisfaction toward the place and audiovisual aid factor of the ceremony for donated body in the 2015 and 2016 academic years.

Factor of Place and Audiovisual Aid	Satisfaction of 2015		Satisfaction of 2016		Mean of Satisfaction	
	mean±SD	Interpret as	mean±SD	Interpret as	mean±SD	Interpret as
1. Place	4.74±0.39	highest	4.56±0.55	highest	4.67±0.51	highest
2. Audiovisual aid	4.78±0.48	highest	4.43±0.57	high	4.57±0.56	highest
3. Documentation of the ceremony	4.82±0.42	highest	4.35±0.65	high	4.54±0.61	highest
Mean	4.81±0.43	highest	4.45±0.60	high	4.59±0.56	highest

Table 4 Mean and standard deviation (SD) of student's satisfaction toward the food and beverage factor of the ceremony for donated body in the 2015 and 2016 academic years.

Factor of Food and Beverage	Satisfaction of 2015		Satisfaction of 2016		Mean of Satisfaction	
	mean±SD	Interpret as	mean±SD	Interpret as	mean±SD	Interpret as
1. Taste of food and beverage	4.86±0.38	highest	4.61±0.63	highest	4.71±0.56	highest
2. Variety of food and beverage	4.66±0.56	highest	4.45±0.69	high	4.53±0.65	highest
3. Sufficiency of food and beverage	4.78±0.45	highest	4.55±0.62	highest	4.57±0.57	highest
Mean	4.77±0.47	highest	4.54±0.65	highest	4.63±0.59	highest

บทวิจารณ์

การศึกษานี้ได้รับแบบสอบถามกลับคืนจากนักศึกษาเฉลี่ยทั้งสองปีการศึกษาสูงถึงร้อยละ 78.76 ทำให้ได้รับข้อมูลมากเพียงพอที่จะวิเคราะห์ความพึงพอใจของกลุ่มเป้าหมายที่สนใจได้

ความพึงพอใจของนักศึกษาทันตแพทย์ปีการศึกษา 2558 และปีการศึกษา 2559 ต่อโครงการทำบุญอุทิศส่วนกุศลแต่อาจารย์ใหญ่ของภาควิชากายวิภาคศาสตร์ ด้านการดำเนินการศาสนพิธีมีความพอใจในระดับมาก ด้านสถานที่โสตทัศนูปกรณ์และด้านอาหารเครื่องดื่มพอใจในระดับมากที่สุด และภาพรวมในคุณภาพของโครงการมีความพอใจในระดับมาก

ด้านการดำเนินการศาสนพิธี ประกอบด้วย การประชาสัมพันธ์ล่วงหน้าและอย่างทั่วถึง ช่วงเวลา/ระยะเวลาในการดำเนินศาสนพิธี ลำดับขั้นตอนในศาสนพิธี ความเหมาะสมระยะเวลาในการบรรยายธรรม และความรู้ความเข้าใจในธรรม นักศึกษามีความพอใจในประเด็นระยะเวลาการบรรยายธรรมน้อยที่สุด พร้อมกับมีข้อเสนอแนะในคำถามปลายเปิดตอนที่ 3 ให้ลดระยะเวลาบรรยายธรรมภาควิชากายวิภาคศาสตร์ได้ตระหนักถึงปัญหานี้ และได้หาวิธีที่จะทำให้นักศึกษาสนใจในธรรมบรรยายโดยไม่เบื่อหน่ายและให้ได้รับความรู้ที่สามารถนำไปปฏิบัติต่อไปได้ โดยจะแบ่งการบรรยายธรรมเป็น 2 ช่วงเวลาสั้น ๆ เพื่อไม่ให้นักศึกษาเกิดความเบื่อหน่าย โดยเฉพาะช่วงหลังของการบรรยายธรรมควรจัดหลังพระฉันเพลแล้ว และจัดให้เป็นช่วงผ่อนคลาย สอดแทรกวิธีการทำสมาธิ เพื่อให้นักศึกษาสามารถนำไปปฏิบัติได้หากต้องเผชิญปัญหาในภายภาคหน้า ซึ่งอาจเป็นปัญหาที่เกิดจากการเรียน จากการประกอบวิชาชีพ หรือจากสภาพแวดล้อมหรือผู้ร่วมงานรอบข้างก็ได้ อย่างไรก็ตามนักศึกษาได้ตระหนักถึงความสำคัญในการเตรียมความพร้อมด้านจิตใจก่อนการเรียน ข้าพหะร่างกายอาจารย์ใหญ่ ได้มีการเสนอแนะให้มี

โครงการทำบุญอุทิศส่วนกุศลแต่อาจารย์ใหญ่ทุกปี เพื่อเป็นการขอบคุณและระลึกถึงพระคุณอาจารย์ใหญ่ก่อนการเรียนภาคปฏิบัติการมหากายวิภาคศาสตร์

ด้านสถานที่โสตทัศนูปกรณ์ ประกอบด้วย ประเด็นความเหมาะสมของสถานที่ ความเหมาะสมของโสตทัศนูปกรณ์ และเอกสารประกอบศาสนพิธี นักศึกษามีความพอใจโดยรวมในระดับมากที่สุด แต่มีประเด็นเอกสารประกอบศาสนพิธี ซึ่งเป็นเอกสารเกี่ยวกับกำหนดการของโครงการ บทอาถรรพนาศีล บทอาถรรพนาธรรม และคำกล่าวถวายภัตตาหาร นักศึกษาเสนอให้มีกำหนดการที่ชัดเจนขึ้น เพื่อให้สามารถติดตามพิธีการต่าง ๆ ในโครงการได้อย่างไม่คลาดเคลื่อน

ด้านอาหารเครื่องดื่มประกอบด้วยประเด็นรสชาติ ความหลากหลาย และความพอเพียงของอาหาร และเครื่องดื่ม นักศึกษามีความพอใจโดยรวมในระดับมากที่สุด โดยเฉพาะประเด็นรสชาติและปริมาณของอาหารมีความพอใจมากที่สุด

ดังนั้นความพึงพอใจด้านสถานที่โสตทัศนูปกรณ์ และด้านอาหารเครื่องดื่มที่นักศึกษามีความพอใจในระดับมากที่สุด ภาควิชากายวิภาคศาสตร์ควรคงสภาพของความสมบูรณ์ในทุกประเด็นต่อไป โดยให้มีการปรับปรุงกำหนดการของโครงการให้มีความชัดเจนขึ้น

บทสรุป

ความพึงพอใจของนักศึกษาทันตแพทย์ที่เข้าร่วมโครงการและตอบกลับแบบสอบถามการสำรวจโครงการทำบุญอุทิศส่วนกุศลแต่อาจารย์ใหญ่ของภาควิชากายวิภาคศาสตร์ มีความพอใจในคุณภาพของโครงการในระดับมาก และมีความพอใจด้านการดำเนินการศาสนพิธี ด้านสถานที่โสตทัศนูปกรณ์ และด้านอาหารเครื่องดื่มในระดับมากที่สุดถึงมากที่สุด ถือเป็นการเริ่มต้นที่ดีต่อการเรียนรู้ของนักศึกษาต่อไป ซึ่งนอกจากจะได้ร่วมในโครงการ ขอบคุณและระลึกถึงพระคุณของอาจารย์ใหญ่ผู้บริจาคร่างกาย

สำหรับการเรียนการสอนในวิชามหาวิทยาลัยวิทยาศาสตร์
ยังเป็นการเริ่มต้นที่ดีของการปรับสภาพจิตใจให้พร้อม
ต่อการเรียนการสอนผ่านการชำแหละร่างอาจารย์ใหญ่
ได้อย่างสมบูรณ์

Funding: None

Competing interests: None

Ethical approval: MU-DT/PY-IRB 2016/022.0109

References

- Böckers A, Jerg-Bretzke L, Lamp C, Brinkmann A, Traue HC, Böckers TM. The gross anatomy course: An analysis of its importance. *Anat Sci Educ* 2010; 3: 3-11.
- McLachlan JC, Patten D. Anatomy teaching: Ghosts of the past, present and future. *Med Educ* 2006; 40: 243-53.
- Ellis H. Teaching in the dissecting room. *Clin Anat* 2001; 14: 149-51.
- Asavanich C. Should the curriculum in teaching anatomy be curtailed. *Siriraj Hosp Gaz* 1974; 26: 456-7.
- Older J. Anatomy: A must for teaching the next generation. *Surgeon* 2004; 2: 79-90.
- Lempp HK. Perceptions of dissection by students in one medical school: Beyond learning about anatomy. A qualitative study. *Med Educ* 2005; 39: 318-25.
- Swick HM. Medical professionalism and the clinical anatomist. *Clin Anat* 2006; 19: 393-402.
- O'Carroll RE, Whiten S, Jackson D, Sinclair DW. Assessing the emotional impact of cadaver dissection on medical students. *Med Educ* 2002; 36: 550-54.
- Nnodim JO. Preclinical student reactions to dissection, death and dying. *Clin Anat* 1996; 9: 175-82.
- Finkelstein P, Mathers L. Post-traumatic stress among medical students in the anatomy dissection laboratory. *Clin Anat* 1990; 3: 219-26.
- Nnodim JO. Learning human anatomy: By dissection or from prosections. *Med Educ* 1990; 24: 389-95.
- Hancock D, Williams M, Taylor A. Psychological impact of cadavers and prosections on physiotherapy and occupational therapy students. *Aust J Physiother* 1998; 44: 247-55.
- Bertman SL, Marks SC Jr. Humanities in medical education: Rationale and resources for the dissection laboratory. *Med Educ* 1985; 19: 374-81.
- Jones TW, Lachman N, Pawlina W. Honoring our donors: A survey of memorial ceremonies in United States anatomy programs. *Anat Sci Educ* 2014; 7: 219-23.
- Pabst R, Schmiedl A, Schrieber S, Tschernig T, Pabst VC. Ceremonies of gratitude following the dissection course: A report on procedures in departments of anatomy in German speaking countries. *Ann Anat* 2017; 210: 18-24.
- Pawlina W, Hammer RR, Strauss JD, Heath SG, Zhao KD, Sahota S, et al. The hand that gives the rose. *Mayo Clin Proc* 2011; 86: 139-44.
- Zhang L, Xiao M, Gu M, Zhang Y, Jin J, Ding J. An overview of the roles and responsibilities of Chinese medical colleges in body donation programs. *Anat Sci Educ* 2014; 7: 312-20.
- da Rocha AO, Tormes DA, Lehmann N, Schwab RS, Canto RT. The body donation program at the Federal University of Health Sciences of Porto Alegre: A successful experience in Brazil. *Anat Sci Educ* 2013; 6: 199-204.
- Park JT, Jang Y, Park MS, Pae C, Park J, Hu KS, et al. The trend of body donation for education based on Korean social and religious culture. *Anat Sci Educ* 2011; 4: 33-8.
- Kooloos JG, Bolt S, van der Straaten J, Ruiters DJ. An altar in honor of the anatomical gift. *Anat Sci Educ* 2010; 3: 323-5.
- Winkelmann A, Güldner FH. Cadavers as teachers: The dissecting room experience in Thailand. *BMJ* 2004; 329: 1455-7.
- Bohl M, Bosch P, Hildebrandt S. Medical students' perceptions of the body donor as a "first patient" or "teacher": A pilot study. *Anat Sci Educ* 2011; 4: 208-13.
- Lin SC, Hsu J, Fan VY. "Silent virtuous teachers": anatomical dissection in Taiwan. *BMJ* 2009; 339: b5001.
- Santibañez S, Boudreaux D, Tseng GF, Konkel K. The Tzu Chi Silent Mentor Program: Application of Buddhist Ethics to Teach Student Physicians Empathy, Compassion, and Self-Sacrifice. *J Relig Health* 2016; 55: 1483-94.
- Prakash, Prabhu LV, Rai R, D'Costa S, Jiji PJ, Singh G. Cadavers as teachers in medical education: Knowledge is the ultimate gift of body donors. *Singapore Med J* 2007; 48: 186-9.

26. Chiou RJ, Tsai PF, Han DY. Effects of a "silent mentor" initiation ceremony and dissection on medical students' humanity and learning. *BMC Res Notes* 2017; 10: 483.
27. Best JW. *Research in education*. 4thed. New Jersey: Prentice Hall; 1981: 182.

